

**TURSUNMUROD ERMATOVNING "PODACHI" HIKOYASI ASOSIDA,
ASARNING LEKSIK-STILISTIK XUSUSIYATLARI VA BADIY
MAHORATI**

**ADABIY MATNDA SO‘ZNING BADIY JILOLANISHI
(Tursunmurod Ermatovning "Podachi" hikoyasi misolida)**

*Bahronova Sevinch Jahongir qizi Sharof Rashidov nomidagi Samarqand
davlat universiteti Markaziy Osiyo xalqlari tillari va madaniyati instituti 4-bosqich
401-guruh talabasi,
[e-mail:Sevinchbakhronova@gmail.com](mailto:Sevinchbakhronova@gmail.com)*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Tursunmurod Ermatovning "Podachi" hikoyasidagi leksik qatlamlar — sinonimiya, metaforik ko‘chimlar, dialektizm va varvarizmlarning qo‘llanilishi tahlil qilinadi. Muallifning qishloq hayoti va insoniy fojiani tasvirlashdagi individual uslubi lingvistik misollar orqali ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: metafora, sinonim, dialektizm, varvarizm, badiiy mahorat, lisoniy manzara

Badiiy ijodda so‘z shunchaki axborot tashuvchi vosita emas, balki muallifning estetik maqsadini amalga oshiruvchi asosiy quroldir. Tursunmurod Ermatovning

"Podachi" hikoyasi o‘zining hayotiyliigi va tilining shiradorligi bilan kitobxon e’tiborini tortadi. Asarni o‘qish jarayonida muallif har bir so‘zni zargarona mahorat bilan tanlaganiga guvoh bo‘lamiz.

Ma’nodosh so‘zlar: Holat va harakat dinamikasi. Hikoyada sinonimlarning qo‘llanilishi voqelikning emotsional darajasini belgilaydi. Masalan, iyul

jaziramasini tasvirlashda qoʻllangan "loxas" va "xorgʻin" soʻzlari nafaqat jismoniy holatni, balki tabiatning ogʻirligini ham ifodalaydi.

Muallif personajlar harakatini tasvirlashda ham sinonimik qatordan unumli foydalanadi: "**Chopmoq**" va "**yugurmoq**" — bolalikning shoʻxligini ifodalasa; "**Yelib-pishmoq**" — masʼuliyatli mehnatni anglatadi.

Metafora: Ruhiyat va manzara uygʻunligi
Asarning badiiy quvvati undagi metaforik koʻchimlarda namoyon boʻladi. Muallif jonsiz narsalarga jon baxsh etish (personifikatsiya) orqali tasvirni jonlantiradi: "*Quyosh koʻzini yumdi*" - oqshom tushishi insoniy harakatga qiyoslanadi. "*Koʻzi qinidan chiqqudek boʻldi*" - doʻkondor Bekqul akaning gʻazabi va ijtimoiy takabburligini koʻrsatuvchi eng yorqin detallardan biridir.

Shuningdek, "*koʻnglimiz tarvuz yemoqni tusab*" birikmasi orqali bolalikning begʻubor orzulari va ehtiyojlari metaforik tarzda berilgan.

Varvarizm va dialektizmlar: Realistik tasvir vositasi
Hikoya qahramonlarining nutqi oʻzi yashayotgan muhitga toʻla mos keladi. Muallif adabiy tildan chekinib, qasddan dialektizm va varvarizmlarni kiritgan: Varvarizmlar: "**Magazin**", "**peshtaxta**", "**traktor**". Bu soʻzlar oʻsha davr qishloq hayotining ijtimoiy manzarasini chizib beradi.

Dialektizmlar: "**Ivirsib yurmoq**", "**toʻng**", "**chakiq**" kabi soʻzlar asarga mahalliy rang (kolorit) berib, qahramonlarning xalq ichidan chiqqanini taʼkidlaydi.
Neologizmlar va individual-badiiy yangi soʻzlar. Badiiy matnda neologizmlar koʻpincha yozuvchi tomonidan maʼlum bir vaziyat uchun kashf qilingan soʻz birikmalari shaklida boʻladi.

"**Olarang**": Odatda "ola-bula" yoki "ola" deyiladi. Muallif "olarang" soʻzini ishlatish orqali buzoqchanning rangini aniqroq va badiiyoq boʻyoqda bergan.

"Ko'kimtir tuyoqchalar": Yangi tug'ilgan va hali qotmagan buzoq tuyoqlarining holatini tasvirlash uchun rang va shaklni birlashtirgan.

"G'ayritabiiy tomosha": Bu yerda so'zning o'zi yangi emas, lekin fojiali o'lim va tabiat kurashini "tomosha" deb atash orqali muallif o'quvchida paradoksal (ziddiyatli) his uyg'otadi. Badiiy detal va personajlar xarakteri Qanoat bobo obrazini chizishda muallif "kirza etigini chang qoplagani" detalidan foydalanadi. Bu shunchaki kiyim emas, balki podachining og'ir qismati va jamiyatning unga bo'lgan munosabati ramzidir. Bekqul akaning "iflosingizni bu yerga olib kirmang" degan nutqi orqali esa tabaqalanish va insoniy kibr fojiasi ochib berilgan.

"Podachi" hikoyasi tili - o'zbek qishlog'ining jonli tili. Sinonimlar matnga dinamikabergan; Metaforalar tasvirni emotsional boyitgan; Varvarizm va dialektizmlar personajlarni "tiriltirgan"; Neologik birikmalar esa muallif uslubini o'ziga xos qilgan. Ushbu tahlillar shuni ko'rsatadiki, yozuvchi har bir so'zni shunchaki emas, balki ma'lum bir stilistik maqsad — inson va tabiat o'rtasidagi ziddiyatni hamda ijtimoiy adolatsizlikni (do'kondor va podachi misolida) ko'rsatish uchun tanlagan. "Kirza etigini chang qoplagani ham to'g'ri..." -Bu jumlada "chang qoplagan" birikmasi ham metaforik, ham realistik ma'noda bo'lib, qahramonning mashaqqatli mehnatini va jamiyatdagi past mavqeini bitta detal orqali ochib beradi. Tursunmurod Ermatovning "Podachi" hikoyasi tilshunoslik va adabiyotshunoslik nuqtai nazaridan boy material beradi. Muallif so'z boyligidan o'rinli foydalangan holda, kichik bir hikoya orqali inson va tabiat, inson va jamiyat o'rtasidagi murakkab munosabatlarni tasvirlashga muvaffaq bo'lgan. Asardagi har bir metafora va har bir dialektik so'z umumiy g'oyani ochishga xizmat qiladi

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.Ermatorov T. Oq ot mingan darvesh. – G’afur G’ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, Toshkent-2017 yil.
- 2.Akaborov S. Termin va terminologiya.–Toshkent, 1968.
- 3.Begmatov E. Hozirgi o‘zbek tilining leksik qatlami.– Toshkent,1985.
- 4.Tursunov U. O‘zbek terminologiyasi masalalari.–Toshkent,1933